

Séta a pesti sakk-dzsungelben

Be kell vallanom, hogy nem értek a sakkhoz és talán ez ad jogot arra, hogy amikor a pesti sakk-dzsungelben néhány lépést tettem, őszintén elámuljak azon a szenvedélyen, szának és szának fanatikus érdeklődésén, amely kávéházak ablakain belül, sőt kívül és néhány klubban tombol. Talán ez az idegen-voltom láttata és hallatta meg velem azokat a különösségeket, kedvességeket, groteszségeket, amelyet a sakk narkotizáltjai talán soha sem vesznek észre. Hány sakkozó van Budapesten? Ki tudná ezt megmondani? Hiszen akad olyan sakk-zseni, aki talán még soha sem fedezte fel talentumát a nyilvánosság számára. Viszont sokan emlékeznek még arra az öreg bácsira, aki harminc esztendőn át ugyanabban a kávéházban, ugyanazon partnereknek kibicelt. Csöndes, komoly játékosok voltak, a kibic is szótlan volt harminc esztendeig. Egyszer azonban, harminc év után, összeveszték a partnerek. A vita hevében az egyik az öreg kibichez fordult:

— Hát maga, Schwarz bácsi, hogyan csinálta volna ezt?

Schwarz ur nagyot nézett:

— Hogy én? Hát tudok én sakkozni?

— Az Isten szerelmére, hiszen harminc esztendeig kibicelt nekünk.

— Persze, hogy kibiceltem. Unalmamban nézegettem, hogyan huzigálják a figurákat.

Hát ezért nem lehet a pesti sakkozók között népszámlálást tartani. Pedig a pesti sakkanyagok nyüzsgő a nép. Van egy klubjuk a munkapárt volt helyiségében és egy a Modern-kávéházban. Ide azonban a sakk tudósai járnak, a naturalisták egy-egy típus sakk-kávéházban huzódnak meg, mint az Angolban, a Királyban vagy a Ceylonban.

Az őshaza

A budapesti sakkozók őshazája a Miénk-kávéház volt. Ahány tekintély volt és van, ahány magyar mestert föl lehet sorolni, az mind innen indult el a dicsőség útján. Elsősorban Maróczy, a legnagyobb magyar sakkozó. Azaz, hogy Maróczy Géza nem is a Miénk-kávéházból, hanem kívülről az utcáról indult. A kávéházablakban ültek a matadorok és küzdöttek egymással, Maróczy meg megállt az utcán és nézett, nézett, addig nézett, amíg konyitani kezdett a dologhoz. Akkor azután bátorságot kapott és bement a kávéházba. Még csak az egyik partner volt jelen, odament hozzá:

— Maróczy vagyok, — mondta.

— Adler, — felelt igen egyszerűen a másik, — hiszen ismerjük egymást, maga mindennap itt kibicelt az utcán az ablak alatt.

Aztán leültek és Adler bácsi csunyan megverte Maróczyt. Közben oktatta, tanította s egy esztendő múlva Maróczy már csak mesterekkel játszott. A Miénk-kávéház sem a régi hires tanya már, csak Adler bácsi ül ott mindennap és mesél arról, hogy milyen jó tanítványa volt neki Maróczy.

Mesterek, tekintélyek

A két Sakkör tekintélyei egészen különös benyomást keltenek az emberben. Az egyik hátraveti magát a karosszékben és valami külföldi sakkujátszót olvas. Csupa szám van benne: csupa lekottázott parti. A borzashaju tekintély füle mellett ágyut süthetnének el,

ugy bele van mérülve a számok olvasásába; majd felragyog a szeme és kitör belőle a gyönyörűség.

— Pompás cug volt!

Még klasszikusabb jelenség, amikor a tekintély előadást tart a másik tekintélynek:

— Maga örült! — ripakodik rá, — én nem huzhattam há-ötöt a gyaloggal, mert akkor egész egyszerűen beült a huszárral gé-négyre és fatig vagyok.

Igy beszélgetnek egymás között a tekintélyek. Erdeklődöm, kik ma a legújneményesebb magyar nevek. Breyer urat emlegetik legszűrűbben. Az ő nevének pláne friss dicsősége van, csak nemrégiben győzött le Berlinben huszonöt partnert — tábla nélkül. Ez az ugynevezett blindling-szimultán, ül és diktálja tiz-husz táblán láthatlanban a huzásokat. Valamivel alsóbbrendű művész a nyílt-szimultán, aki szintén elbír tiz-husz partnerrel, de táblától táblához jár. Tisztelettel emlegetik még Forgács, Stark, Kosztios, Balla Z., Barász urak nevét is. Maróczynek a multja káprázatos, ezt a multat hálával veszik körül, de meglehetősen hidegen mondják ki róla a sakkozót érhető legsúlyosabb ítéletet: Maróczy letört. Ez annyit jelent, hogy nincs többé.

Az „Angol”

Hátul, az Angol-kávéház végében, a Wesselényi-utcai fronton, délután félelgyor már folyik a csata. Tizenkettőkor még csak egy-két alak ül és pipázik az ablakban. Ezek a tipikus „sakk-hiának”: várják a főfalni való áldozatot. Az Angolban körülbelül nyolc tábla van, de az érdekeltek száma néha másfélszázra is fölmege. Minden táblát a kibicék tömege vesz körül. Elegáns urak és toprongyos alakok vegyesen. Az egyik-ken jól vasalt nadrág, a másiknak gallérja sincs. A sakkszenvedély demokratává teszi az embereket. A mulatság különben meglehetősen zajos. Hangos tanácsadások a kibicék oldaláról, szigorú ráförmedések a játékos részéről. Kioktatás, helytelenítés, guny, derű, elkeseredés — de mind hangos jelenség, lehetőleg élénk gesztusokkal kísérvé. A sakkot az ember mindig a játék és a tudás határkövének képzelte el és ime itt nem egyszer egy hajszál választ el a tettlegességtől, mert az életveszélyes fenyegetések igazán nem sorozhatók a feljegyezni való események közé. Az afférek különfélék és az összeveszésben részt szoktak venni a partnerek egymás között, a partnerek és kibicék, vagy a kibicék egymás között. De van még egy eset. És ez az. *ha a kávéházban ülök és az utcán kibicélek között tör ki a háború.* Mert minden ablaknak 3-4 kibice van az utcán. Ha jól megy minden, nyugodtan nézik. Kisebb baklövés: fejszóválás. Nagyobb számárság: fenyegető kézmozdulat. Veszély esetén, rossz lépés elhárítása céljából, az ablakon való szigorú kopogtatás sincs kizárva. Ha a veszedelem imminens, akkor következnek a kávéházba való betörés. Mégér egy feketekávét, ha az ember még tud menteni egy a sakk-tábla mellett kárhözatba induló lelket.

Érdemes egy kis hallgatódzás. Az egyik táblánál keményen leckézteti a kövérebbik partner a soványabbat:

— Fogja be a száját, Persze, tegnap nem volt olyan jassz. Hogy egyszer megvert, azért maga még nem nagy fő nekem. Écákat magától még nem fogadok el.

A sovány végtelen megvételssel méri végig és csak ennyit mond:

— Maga pancser!

Pancser! Hát ez mi? Kalauzon: megmagyarázza: műszó, amely alatt az olyan sakkozót kell érteni, akinek sejtelve sincs a játékról. Maga a pancser is pancsernek hív másokat és minél nagyobb pancser valaki, annál sürűbben használja másokkal szemben ezt a kifejezést.

A következő táblánál egy szemüveges ur rossz huzást csinált. A külső kontrol, amely az utcán van, helytelenítően rázza a fejét. A partner pedig rákiált:

— Maga örült, hogy lehetett dé-négyet huzni?

— Mért, maga pancser, mi fenyeget?

— Betör a dámával és aufgedektes sakk áll. Ön ezt ne látná, mesterem?

Ebben a kérdésben valami mérhetetlen guny van. A szemüveges úgy érzi magát, mintha epével köpték volna szemén.

A harmadik táblánál most van vége a partinak. Sakkozónak sakkban megveretni: ennél nagyobb szégyen nincs a föld hátán. Eppen ezért tulajdonképpen olyan sakkvereség, amelynek vereség-voltát mindkét fél elismerné, nincs is a világon. Mindig van valami kifogás. Az egyik azt mondja:

— Durván elnéztem egy figurát.

A másiknak nem volt hangulata. A harmadik így érvel:

— Már nyert partim volt. Beállítottam egy tisztemet és maga lehappolta. Ha én vigyázok, tőlen ugyan nem nyer. Különben we' ma' zén. No, gyűjjön, maga pancser.

A sakk-dumáló

A sakkozók között sok a kabinet-figura. Talán a legérdekesebb a „sakk-dumáló”. O az, aki agyonbeszéli a partnerét. Tulajdonképp terrorista, aki erőszakos eszközökkel vivja ki a győzelmet. Vicceket mond, költőket idéz, kinnimeket csinál, nevetet és bosszant. Természetesen komoly versenyben a sakk-dumálónak nincs szerepe, csak az ugynevezett schnell-partieban. Budapesten Havasi Kornél a legnépszerűbb ebben a műfajban, de vannak többen is.

Viharos sebességgel darálja:

— Ajjé! Was droht, netán van valami ravaszság benne? Maga csak drótoljon. Pech-tulajdonosnak jelentem ki magamat és menekülök dűhe elől.

Ha bemozdják neki a sakkot:

— Stét den dá valami fenigetés? Eszem ágaiadolí-jában sincs megijedni, auf Sach gé' ich e' wek.

Ha a partnere jó huzást csinál, bárgyu képpel kérde: „Jó legyen ez?” Mire a partnert: „Hagyjuk ezeket az „alkérdéseket”.

Vágyait ebben a sóhajban összegezi:

— Jó volna valami finomat huzni, de lágyat.

— Ugön, ugön jót bökött a fiu — fejezi ki partnerével szemben való csodálkozását.

— Mi az, hogy ugön, ugön? Meg van ön örülve? — replikázik a másik.

— Nem, csak szeretem az archaisztikus alakokat. Ha használ az agyonbeszélés, megelégedtem jelel ki:

— Matt lesz a fiuból, akárki meglássa.

A csizmás partner

A csizmás partnert nem a kisgazda-kurzus hozta meg. Évek óta oda jár az Angol-kávéházba. Minden

sakkozó ismeri mokány bajuszát, rúvás csizmaját. Szenvedélyes játékos, a bugyellárisa tele van ezresekkel, de veszíteni nem szeret. Nem tartozik a bravuros játékosok közé, de a nálánál gyöngébbtől is főtt kér. Ha bejön a kávéházba, öten is fogadják: Na *Hamari* bácsi, nem játszik egy partiet? Az öreg igen határozottan jelenti ki:

— Játsszom, ha a *Zsuzsit* fürbe adja.

Zsuzsinak persze a csizmás partner a királynőt hívja.

Pesti sakk-szótár

A pesti sakkozók zsargonját csak a beavatottak ismerik. Csak úgy kapásból állítunk össze itt egy rövidke szótárt:

Bichlista: teoretikus.

Bichli-cug: olyan huzás, amely benne van a sakk-könyvben.

Blédet huzni: ostobaságot csinálni.

Kisgazda: kurzus-aktualitás: parasztot jelent.

Klub-cug: olyan huzás, amelyet nem lehet megokolni, hogy miért jó.

Opfer: ha a játékos feláldoz valamit, ami által előnyhöz jut. Például beopferolom a futómat.

Pancser: tulajdonképpen mindenki a partner szemében.

Póric: pór, gyalogos.

Probléma-hiéna: akik megoldott problémákat halásznak ki és fogadnak rá.

Sakk-tetű: aki naponta négy-öt órát sakkozik, abszolút tehetségtelen, de mindenbe beleszól.

Schnellező: gyorsjátékos.

Szimultán-őrült: aki erőszakkal fogja a partnereket.

Vari: variáns, például: „Krach, a veszto-varit választottam“.

Tavaszi izgalmak

A pesti sakkozók tavaszi izgalmakban élnek. A Havannában folyó *Lasker—Capablanca*-küzdalemben részt vesz minden pesti sakkozó. Az ő szemükben nem is ember, aki fogadást nem kötött. Az öregek az ötvenéves Laskerra esküsznek, aki husz év óta veretlen világbajnok. A fiatalok a harmincéves kubai Capablancáért ontánának vért. Az első négy partie eredménytelen volt és éppen ma jött meg a távirat, hogy az ötödikben Capablanca győzött, ami természetesen részeg gyönyörűséggel tölti el pesti hiveit. A küzdelem husz partieből fog állani és a végét május második felére jósolják. A küzdő felek 25—25.000 dollárt kapnak, a nyertes pedig külön 20.000 dollár jutalomban is részesül.

A másik izgalmat egy ugynevezett „levél-partie“ okozza, amely az egyik budapesti sakk-kör és egy amsterdami klub között most van folyamatban. A klub testületileg intéz hetenként egy huzást és a huzás megtörténte után sürgönyben értesíti a partner-klubot.